

Índex

Introducció..... 15

Capítol 1. Conceptualització d'educació i el seu estudi.

Les Ciències de l'Educació

Isabel del Arco Bravo 17

1. Concepte d'educació..... 17

2. Principis de l'educació..... 20

3. El concepte d'educació i la seva relació amb altres termes..... 20

 3.1 Formació..... 20

 3.2 Ensenyament/Aprenentatge (E/A)..... 21

 3.3 Instrucció..... 21

 3.4 Adoctrinament. Ensinistrament..... 22

 3.5 L'autoeducació i l'heteroeducació..... 22

4. Dimensions del concepte d'educació..... 22

 4.1 L'educació com a procés..... 22

 4.2 L'educació com a sistema..... 24

 4.3 L'educació com a organització..... 25

5. L'educabilitat i els seus límits..... 28

6. Les Ciències de l'Educació: definició..... 29

 6.1 La Teoria i Història de l'Educació..... 31

 6.2 La Didàctica en el marc de les Ciències de l'Educació..... 34

 6.3 L'Organització Escolar..... 40

Bibliografia..... 45

Capítol 2. Breu història de l'educació: dels inicis a l'escolarització obligatòria

Ramon Camats Guàrdia i Isabel del Arco Bravo 47

1. Introducció..... 47

2. L'educació a l'antiguitat..... 48

 2.1 L'educació a l'antic orient..... 48

 2.2 L'educació del ciutadà grec: Esparta i Atenes..... 50

 2.3 L'educació dels sofistes i Sòcrates..... 53

 2.4 L'educació segons Plató..... 56

 2.5 L'educació segons Aristòtil..... 57

 2.6 L'educació en el món hel·lenístic-romà..... 59

3. L'educació i el Cristianisme.....	63
3.1 L'educació a l'Edat Mitjana.....	63
3.2 L'ensenyament escolàstic	65
4. El renaixement i l'humanisme a l'educació.....	65
4.1 Característiques pedagògiques de l'humanisme.....	65
4.2 Reforma i contrareforma	70
4.3 Els orígens de la ciència moderna: el mètode de Descartes	72
4.4 La renovació pedagògica del s XVII: Comenius	73
4.5 Racionalisme i empirisme	76
4.6 La il·lustració: Rousseau i Kant.....	77
5. L'època contemporànea	80
5.1 Pestalozzi, Johann Heinrich.....	80
5.2 Fröbel.....	81
Bibliografia	83

Capítol 3. Teories educatives al llarg del s. XX: els moviments de renovació pedagògica

<i>Isabel del Arco Bravo</i>	85
1. Introducció	85
2. Moviment pedagògic de l'Escola Nova o Escola Activa: renovació pedagògica	86
2.1 John Dewey	86
2.2 Maria Montessori.....	88
2.3 Ovide Decroly.....	91
2.4 Célestin Freinet i l'Escola Col·laborativa.....	93
2.5 Rosa Sensat Vilà	95
2.6 Roger Cousinet	96
3. Pedagogia i educació socialista: Anton Makarenko.....	98
4. Corrents educatives antiautoritàries: les Escoles Llibertàries.....	100
4.1 Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna.....	100
4.2 Alexander Sutherland Neill i l'experiència de Summerhill.....	103
5. Teories educatives personalistes: Paulo Freire	105
6. Teories crítiques a l'educació escolar	109
6.1 Paul Goodman i la deseducació obligatòria	110
6.2 La desescolarització de la societat d'Ivan Illich.....	112
Bibliografia	115

Capítol 4. L'educació al s. XXI: els reptes de l'escola del futur

<i>Isabel del Arco Bravo</i>	117
1. La societat del s. XXI	117
2. L'educació en la Societat del Coneixement i en un món globalitzat	119
3. L'atenció a la diversitat en l'educació del s. XXI.....	124

3.1 Factors que han motivat l'evolució i canvi de l'Educació Especial	125
3.2 De l'enfocament centrat en el dèficit a l'enfocament centrat en les necessitats educatives especials (NEE). De la segregació a la integració	126
3.3 De la integració a la inclusió	131
3.4 Justificació de la inclusió	135
3.5 Crítiques al model.....	138
3.6 L'escola per a tothom a Catalunya.....	138
4. Vers una educació per a tothom i al llarg de la vida	146
5. Transparència i educació de qualitat.....	147
6. L'educació pel desenvolupament sostenible (EDS): nou paradigma.....	150
6.1. Característiques de l'EDS.....	152
6.2 L'EDS i els valors	152
7. Reptes de futur de l'educació del s. XXI	153
Bibliografia	157

Capítol 5. Legislació Educativa: des de la LGE fins a la LOMCE

<i>Isabel del Arco Bravo</i>	159
1. Els canvis legislatius en el sistema educatiu espanyol	159
2. Les darreres lleis orgàniques en matèria d'educació	160
2.1 La LGE de 1970: temps d'estabilitat per al sistema espanyol.....	160
2.2 La reforma del sistema: LOECE, la LODE i la LOGSE	160
2.3 La LOQE com a reforma de la reforma.....	165
3. La LOE i el treball per competències	166
3.1 El concepte de competència	167
3.2 Tipus de competències.....	168
4. La LOMCE: Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa. 2013	181
Bibliografia	189

Capítol 6. Context educatiu a primària: estructura i organització

<i>Jaume Suau Castro</i>	191
1. Organització educativa.....	191
1.1 Concepte. Continguts i principis de l'organització.....	191
1.2 Organització i gestió. L'escola com a organització complexa.....	192
1.3 L'Organització Escolar dins les Ciències de l'Educació	194
2. Paradigmes i models en l'Organització Escolar	197
2.1 Teoria racional	197
2.2 Teoria interpretativa.....	198
2.3 Teoria política, crítica o socioocrítica.....	198
2.4 Teoria ecològica o de conjunt	199
3. Tipus d'escoles.....	199

3.1 Centres docents públics i privats	200
3.2 Trets dels alumnes	202
3.3 Nombre d'alumnes del centre docent	202
3.4 Les escoles rurals.....	203
3.5 Les Zones Escolars Rurals (ZER)	204
Bibliografia	205

Capítol 7. La gestió als centres educatius: òrgans de gestió i control (lideratge)

<i>Àngel Melero Ribes i Jaume Suau Castro</i>	207
1. Introducció	207
2. El govern institucionalitzat: òrgans de govern.....	208
2.1 Organigrama dels centres educatius	209
2.2 Òrgans de govern unipersonals.....	212
2.3 Òrgans col·legiats de participació en el govern	220
2.4 El pressupost.....	225
Bibliografia	227

Capítol 8. Organització del professorat, alumnat i pares. Participació de la comunitat educativa

<i>Àngel Melero Ribes, Jaume Suau Castro i Òscar Flores Alarcia</i>	229
1. Introducció	229
2. Organització del professorat	230
2.1 Estructura vertical.....	232
2.2 Estructura horitzontal	234
2.3 Tipus de coordinacions	235
3. Organització de l'alumnat.....	240
3.1 L'admissió dels alumnes	240
3.2 Models d'agrupament	241
3.3 Les coordenades verticals i horitzontals com a models d'organització	242
3.4 L'organització de l'alumnat a l'aula	248
3.5 La promoció dels alumnes	249
4. La comunitat educativa.....	249
4.1 La carta de compromís	250
4.2 Els pares i les mares.....	252
4.3 Els plans educatius d'entorn	253
4.4 L'educació en el lleure.....	255
4.5 Els plans i programes socioeducatius	255
Bibliografia	256

Capítol 9. El procés d'ensenyament-aprenentatge en l'educació primària

<i>Òscar Flores Alarcia</i>	257
1. Concepte i característiques de l'acte didàctic	257
2. Elements que integren l'acte didàctic	258
2.1 El docent	260
2.2 El discent	265
2.3 El contingut o matèria.....	268
2.4 El context d'aprenentatge	269
2.5 Les estratègies metodològiques	272
Bibliografia	272

Capítol 10. Currículum i models curriculars. Primer nivell de concreció curricular a l'educació primària

<i>Jaume Suau Castro</i>	275
1. Definició de currículum	275
2. Història del currículum	276
2.1 L'evolució històrica del currículum com a camp d'estudi.....	276
2.2 Història del currículum com a evolució dels mètodes d'ensenyament.....	276
3. Concepte de currículum.....	277
3.1 Naturalesa del currículum.....	277
3.2 Característiques generals	279
3.3 Fonaments bàsics dels que parteix el currículum	279
4. Didàctica i currículum	280
4.1 Relació entre Didàctica i currículum	280
4.2 Currículum ocult.....	281
4.3 Currículum integrat.....	281
5. Bases del currículum.....	282
5.1 Bases psicològiques.....	282
5.2 Bases pedagògiques.....	283
5.3 Bases sociològiques.....	284
5.4 Bases epistemològiques.....	284
6. Teories del currículum	285
6.1 Teoria tècnica.....	285
6.2 Teoria pràctica	286
6.3 Teoria crítica	288
7. Models curriculars	289
7.1 Model tradicional.....	289
7.2 Model humanista	289
7.3 Model tecnològic	289
7.4 Model crític/investigador.....	289
7.5 Quadre de relacions	290

8. Nivells de concreció del currículum	290
Bibliografia	291

Capítol 11. Segon nivell de concreció curricular: els projectes dels centres educatius

<i>Òscar Flores Alarcia</i>	295
1. Introducció	295
2. El Projecte Educatiu	295
3. El desplegament curricular	296
3.1 Integració del objectius d'etapa i de les àrees amb les competències bàsiques	298
3.2 Anàlisi del suport disciplinari, interdisciplinari i metadisciplinari de les competències bàsiques	300
3.3 Distribució horària	301
4. El Projecte Lingüístic	302
4.1 Origen i definició	302
4.2 Marc normatiu del Projecte Lingüístic (PLC)	305
4.3 Principis generals del PLC	306
5. El Projecte de Convivència	307
5.1 Definició	307
5.2 Marc legal del Projecte de Convivència	308
6. Els Plans d'Autonomia	308
6.1 Definició	308
6.2 Elements del pla estratègic d'un centre	309
7. El Pla Anual de Centre	310
Bibliografia	311

Capítol 12. Tercer nivell de concreció: la programació d'aula.

Contextualització i competències

<i>Ramon Camats Guàrdia</i>	313
1. Introducció	313
2. El tercer nivell de concreció: la programació d'aula	314
2.1 Contextualització	314
2.2 La programació d'aula	317
2.3 Justificació	317
2.4 Concepte de programa	318
2.5 Planificació	319
3. Components de la programació d'aula	320
3.1 Objectius d'aprenentatge	322
3.2 Competències bàsiques (CB)	323
3.3 Continguts	329
3.4 Metodologia i seqüència didàctica	329
3.5 Atenció a la diversitat	331

3.6 Criteris d'avaluació.....	332
Bibliografia	333

Capítol 13. Objectius i continguts

<i>Ramon Camats Guàrdia</i>	335
1. Introducció	335
2. Els objectius.....	335
2.1 Concepte d'objectiu.....	335
2.2 Jerarquia dels objectius: les taxonomies.....	339
2.3 Classes i formulació d'objectius.....	348
3. Els continguts.....	350
3.1 Concepte de contingut	350
3.2 Selecció i seqüenciació de continguts	351
3.3 Estructuració formal dels continguts	355
3.4 Tipus de continguts a la LOGSE	357
Bibliografia	358

Capítol 14. mètodes didàctics i activitats d'aprenentatge

<i>Òscar Flores Alarcia</i>	359
1. Conceptes de mètode i tècnica.....	359
2. Principis metodològics.....	361
3. Classificació general dels mètodes	363
4. Les activitats d'aprenentatge	364
4.1 Característiques de les activitats.....	365
4.2 Classificació de les activitats segons criteris didàctics.....	366
4.3 Criteris en la selecció d'activitats.....	368
4.4 Disseny d'activitats didàctiques	369
4.5 Tipus d'activitats.....	370
4.6 Les TIC i les activitats d'aprenentatge	373
Bibliografia	377
Annex.....	378

Capítol 15. Materials, recursos i temporització

<i>Àngel Melero Ribes i Òscar Flores Alarcia</i>	383
1. Introducció	383
2. L'espai escolar	384
2.1 Els elements estructurals	386
2.2 Mobiliari i equipament	389
3. El material didàctic	390
3.1 Definició i classificació del material didàctic.....	391
3.2 Tipus de materials didàctics.....	392
3.3 Dissenyar, produir i seleccionar materials didàctics.....	398

3.4 Avaluació de materials didàctics.....	399
3.5 La importància de l'experiència directa en l'aprenentatge.....	401
4. Recursos funcionals	401
4.1 Organització del temps (temporització).....	402
4.2 La normativa.....	403
Bibliografia	404

Capítol 16. L'avaluació

<i>Jaume Suañ Castro</i>	407
1. Introducció	407
2. Concepte	408
3. Components bàsics de l'avaluació.....	411
3.1 L'avaluació en funció del moment, la finalitat, l'objecte i l'avaluador.....	411
3.2 L'avaluació mitjançant criteris i indicadors.....	416
4. Tècniques i instruments d'avaluació.....	417
5. El tractament de l'avaluació en la programació didàctica	421
Bibliografia	423

Capítol 17. La innovació educativa

<i>Isabel del Arco Bravo</i>	425
1. Conceptualització d'innovació	425
1.1 Vers una definició d'innovació educativa.....	425
1.2 Diferents perspectives del procés innovador	429
1.3 La innovació des dels diferents paradigmes educatius.....	431
1.4 Dimensions de la innovació.....	433
2. Les fases del procés innovador	434
3. Les estratègies d'innovació.....	436
4. Factors motivadors i inhibidors de la innovació educativa.....	437
Bibliografia	439